

ARBEJDER HISTORIE

TIDSSKRIFT FOR HISTORIE, KULTUR OG POLITIK

NR. 2 2017

SFAH

Arbejderhistorie – Tidsskrift for historie, kultur og politik

Udgivet af Selskabet for Arbejderhistorie (SFAH)

SFAH, Rømersgade 22, 1362 Kbh. K – sfah@sfah.dk – www.sfah.dk

ISSN/0107-8461/ISBN 87-87739-55-0

© SFAH og forfatterne

Arbejderhistorie udgives med støtte fra Forskningsrådet for Kultur

og Kommunikation samt SFAH's støttemedlemmer:

3F Industri Vestegnen, Dansk Metal, FOA – Fag og Arbejde, LO – Landsorganisationen i Danmark,

LO Storkøbenhavn, Murerarbejdsmandenes Klub Aarhus, Rør- og Blikkenslageres Fagforening af

1873, Socialistisk Folkeparti og Socialpædagogerne.

Årligt kontingent (inkl. Arbejderhistorie nr. 1-2): ordinært medlemskab 425 kr.,

internationalt medlemskab 525 kr, studentermedlemskab 275 kr. og

støttemedlemskab 2.125 kr.

Illustrationerne i tidsskriftet stammer fra Arbejdermuseet & ABA's samlinger,

med mindre andet er angivet.

Arbejderhistorie indekseres i bibliotek.dk og bringes i Historical Abstracts.

Skriv til os!

Redaktionen modtager gerne forslag til artikler, essay, debatindlæg og anmeldelser.

Det bestræbes at finde rettighedshavere til illustrationer. Evt. krænkelser af ophavsretten er derfor utilsigtet.

Layout: Anne Houe

Tryk: Eks-Skolens Trykkeri ApS

Oversættelse af abstracts: Steve Parsons og forfatterne

FORORD

Oktoberrevolutionen 100 år

Redaktionen

**Jesper Jørgensen, Thomas Wegener Friis
og Anette Eklund Hansen**

Oktoberrevolutionen den 7. november 1917 (den 25. oktober efter den julianske kalender) var en af de mest skelsættende begivenheder i det 20. århundrede. Verdens største land blev til et revolutionært, socialistisk regime, der arbejdede for at udbrede sin styreform til resten af verden. Det ændrede selvsagt den sikkerhedspolitiske situation i Europa og Asien, men senere også globalt. Ingen politiske aktører kunne undlade at tage stilling til Sovjet-Rusland. For de borgerlige partier var det nemt at erklære bolsjevikkerne for fjender, anderledes sværere var det for de socialistiske, der delte det ideologiske ophav. Skillelinjen kom derfor til at gå ned gennem den socialistiske arbejderbevægelse, der blev delt i en revolutionær, kommunistisk og en reformorienteret, socialdemokratisk del.

I år kan vi så fejre 100 året for Oktoberrevolution. Havde Sovjetunionen overlevet et par årtier længere, havde der fra Elben til Vladivostok været lagt op til en fejring, der ville have fået Luther-året til at fremstå som en halvdårlig undskyldning for sig selv. Afslutningen af den Kolde Krig kom det dog i forkøbet, og mindet om revolutionen faldmede og statuerne af Lenin blev rent fysisk kørt på lossepladsen i mange lande. Historikerne – ikke mindst i Østeuropa – rettede blikket mod de kommunistiske diktaturers ofre, og Oktoberrevolutionen blev set som startskuddet for denne lidelseshistorie. Således skrev eksempelvis den tyske kommunismeforsknings nestor og tidligere KPD-funktionær Hermann Weber: “Efter bolsjevikernes ublodige “Oktoberrevolution” i Rusland 1917, greb det nye system, det kommunistiske partidiktatur hurtigt til magtudøvelse og terror”.¹

Også i Danmark ændredes synet på Oktoberrevolutionen. Indtil Murens fald stod bolsjevikernes magtovertagelse, og de første år under Lenin, generelt i positivt lys på venstrefløjnen, hvilket især fra 1970'erne smittede af i for

eksempel de danske gymnasie- og skoleelevers undervisningsmateriale.² Sidenhen er pendulet svunget hurtigt og kraftfuldt den anden vej. For eksempel hos historikeren Erik Kulavig (SDU), der har markeret sig som førende inden for feltet: “Før Lenin døde i 1924 kunne han gøre regnskabet op, og det så ikke godt ud”.³ Med Oktoberrevolutionens fald fra Olympen er det derfor ikke overraskende, hvis nogle kunne have lyst til at glemme den og alt, hvad der i tidens løb var blevet sagt. Var det ikke bare lettest at gemme Lenin af vejen? Da Undervisningsministeriet i 2006 udarbejdede en såkaldt “Historiekanon” var det netop, hvad der skete. Den foreslog 29 nedslag, og heraf to revolutioner, den franske i 1789 og den østtyske i 1989.

Helt så nemt var det imidlertid ikke. Oktoberrevolutionen er ikke forsvundet ud i historiens glemsel. De seneste år har tværtimod vist en voksende interesse, nye publikationer, seminarer og videnskabelige konferencer, der dog må formodes at toppe her i efteråret 2017 i 100-året for revolutionen. Baggrunden herfor skal formentlig ikke findes i nostalgien, men i dagens krisetider, der giver relevans til tidligere tiders store kriser og opbrud. I samklang med dette bød *Arbejderhistorie* sidste år danske historikere til at give deres bud på historien om Oktoberrevolutionen og de rystelser, den afledte. Resultatet er en blevet en bred vifte af bidrag med forskellige vinkler på sagen.

Nummeret indledes af Erik Kulavig, der er taget til revolutionens epicenter og derfra ud i produktionen. Hvilket han betragter både fra de ledende bolsjevikkers perspektiv og, karakteristisk for hans forfatterskab, også fra “den sovjetiske virkelighed” hos arbejderne i Tula uden for Moskva. Fra Rusland flyver Bertel Nygaard op i den idehistoriske helikopter, hvorfra der argumenteres for, at Oktoberrevolutionen, ligesom jazzen inden for musikverdenen, rystede den moderne verdens opfattelse af tid. Det kunne ikke længere tages for givet, at udviklingen bare skred stille og roligt fremad, tværtimod gav revolutionen oplevelsen af, at forandringer kunne ske i voldsomme ryk i nye retninger.

Tre artikler beskæftiger sig med efterdønningerne af revolutionen. Julie Birkedal Riisbro og Kristina Krake med reaktionerne i Danmark, og en tysk-dansk forskertrio ser over grænsen mod syd, hvor revolutionære begivenheder fulgte i året efter revolutionen i Rusland.

Bolsjevikkerne håbede netop på, at revolutionen ville sprede sig til andre lande, særligt til de mest udviklede og industrialiserede i Europa som Tyskland. Af selv samme årsag betragtede de samfundsbevarende kræfter Lenins magtovertagelse med bekymring. Julie Birkedal Riisbro fokuserer i sin artikel på reaktionerne på den danske venstrefløj, som revolutionen i sidste ende splittede. I den første tid kunne både socialdemokrater og syndikalister se positive takter i bolsjevikernes magtovertagelse. Det var dog interessant, at de

positive elementer, der blev fremhævet, ofte spejlede gruppernes egne positioner hjemme i Danmark. De socialistiske grupperinger havde ikke færdigsyede holdninger til de nye tider, inden de kom. Det var en proces, hvor socialdemokrater bevægede sig fra positive til indædte modstandere, og syndikalister først var imod og siden blev omvendt til kommunister.

Kristina Krake udvider i sin undersøgelse af det revolutionære ekko kredsen og inddrager foruden socialdemokratiet de borgerlige partier. Under indtryk af de politiske omvæltninger i Rusland og Tyskland blev politisk uro også taget alvorligt i Danmark. Der blev svaret igen med både pisk og gulerod, og i hvert fald en overgang eksisterede en vilje, også i de borgerlige partier, til at imødegå arbejdernes krav i håbet om at undgå at blive et "ærnested for den revolutionære smitte". Det var en kortvarig tilstand, der fordampede i årene, der fulgte.

Angsten for revolutionære tilstande skyldes ikke blot bolsjevikkerne i øst. I Tyskland fulgte i 1918 revolutionære tilstande, der både bragte verdenskrigen til afslutning og kejserdømmet til fald. I den preussiske grænseprovinc Slesvig-Holsten var den etablerede orden under pres på to fronter, man i årevis havde frygtet det værste fra: det danske mindretal og socialister. Da afslutningen på Første Verdenskrig både førte en grænserevision og en revolution med sig, viste det sig at foregå ret velordnet og civiliseret. Verdensrevolutionen, som mange frygtede, og Lenin håbede på, indtraf ikke. Til gengæld fulgte flere år med politisk vold.

Derefter følger et udvalg af plakater under temaet "Fra Oktoberrevolution til Novemberfester". Dorte Ellesøe Hansen har skrevet et essay om socialistisk agitation i børneværelset ud fra Socialdemokratisk Ungdomsforbunds *Arbejdernes Børneblad* (1918-1920), og Bernadette Preben-Hansen præsenterer et udvalg af tegninger og tekster af Eduard Saltoft fra Petrograd 1917 og Moskva 1927. Temanummeret afsluttes med boganmeldelser, der også kommer omkring Oktoberrevolutionen.

Noter

1. Hermann Weber: Zur Rolle des Terror im Kommunismus, I: Ulrich Mähler & Herman Weber (red.): *Verbrechen im Namen der Idee. Terror im Kommunismus 1936-1938*, Berlin 2007, s. 11-41, s. 18.
2. Jf. Thomas Wegener Friis og Jesper Jørgensen: Dänemark und die Oktoberrevolution, *Jahrbuch für historische Kommunismusforschung*, Berlin 2007, s. 245-254.
3. Erik Kulavig: *Den russiske revolution 1917. Et folks tragiske kamp for frihed*, København 2017, s. 332.